

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY

ÖREG TÍMÁR

RÉSZLET A LOVAK A KÖDBEN CÍMŰ REGÉNYBŐL

Öreg Tímár ha nem is kimondottan púpos, de féloldalasan görnyedt, alacsony, szöghajú emberke volt. Tíz-tizenkét éves lehettem, amikor megöszült: három óra leforgása alatt hófehér lett az üstöke. Öreg Tímár annyira dadogott, hogy az már inkább makogás volt, hozzá még hadart is, fejét rángatva, szemét vadul forgatva, görcsösen gesztikulálva. Vedlett volt szegény, leselejtezett munkászubbonyokban, sárga pufajkákban járt, amiket a kórház raktárosától kapott. Összesen három foga volt, szépen elszórva a szájában, és az a három vásott, nagy sárga fog beszéd közben zavarta, állandóan beleakadt valamelyikbe a nyelve, emiatt aztán még azt sem lehetett érteni, amit véletlenül sikerült kinyögnie. A kicsi gyerekek s néhány asszony a konyháról meg a mosodából csakugyan félték tőle. Ok nélkül, mert öreg Tímár szelíd, ártatlan, jóindulatú lélek volt. Ráadásul ő volt az, aki igazán tudott rettegni. Mindentől félt. Született rémüldöző volt. Ha megijedt, kiszámíthatatlanná vált, toporzékolt vagy elszaladt, sóbálvánnyá dermedt vagy földhöz verte magát, de mindenképpen ordított. És az ordítása kétségbeesésbe kergetett embert, állatot, növényt, minden élő és élettelen dolgot. Öreg Tímár ordításban lepipálta Pudentillát, a Fucski erdész szamarát is. Hallottam eleget, mert öreg Tímár valóban számos dologtól félt. Kutyáktól, macskáktól, madaraktól. Ijedezett a repdeső galamboktól, sőt a verebektől is. Nem is értem, hogy fogta meg, szerintem döglötten találta, vagy valakitől kapta azt a mérgezett varjút. Félt a kórházi sétányok lámpái körül nyaranta százával dongó cserebogaraktól. Babonásan félt a kerékpároktól, a vasrácsos kanálisoktól. Félt a mélységtől és a sötétségtől, a víztől és a tüztől, a gyufa lángjától. Tünetemenyesen tudott félni, tünetemenyesen és logikátlanul. Félt a göcsös, megfeketedett törzsű bodzabokroktól. Egyik nap az összes macskától félt, másnap csakis az egyiktől. Harmadik nap csak az egyiktől nem félt. Csodálatosan követhetetlen volt a félelme. Egy azonban állandó és változhatatlan volt: legeslegjobban a hulláktól félt. Mégis ő mosdatta, öltöztette, szállította a kórtermekből a kórházi hullaházba a halottakat. Csinálta, mert kellett neki a pénzecske. Kellott az itlra. Mert öreg Tímár igazi kemény piás volt. Ha

berúgott, elröppent a rettegése. Olyankor a nyelve boga is megoldódott. Meg is tett a piáért mindent. Elvállalt bármilyen munkát.

Kislány koromban, amikor egy téli estén Fabriciusz Orsival meg Fruzsival a kórházi szemétegető vaskorlátján gubbasztottunk, láttuk, hogy az öreg Tímár baktat lefelé az óriási gesztenyefákkal szegélyezett, behavazott, kacskaringós és meredek kövesúton. Azt a gumikerekeken guruló fémkocsit, hatalmas piskótát formázó vastalyigát egyensúlyozza maga mögött, amitől egy kicsit mi is mindig megborzongtunk, ha láttuk, pedig hozzá lehattunk szokva a gondolathoz, mert mindegyikünknek dolgozott valakije a kórházban. Óvatosan jött lefelé, mint jégen a kutya. Hammogott-mammogott maga elé, ahogy szokott, lelkesítette magát, talán ezzel nyugtatgatta a jobblétre szenderültet is, hogy maradjon csak békén, ne izegjen-mozogjon, ne fickándozzon azon a piskóta alakú tálcán, a domború alumínium fedő alatt. Araszolt lefelé az öreg a síkos úton, talán azért a kocsi előtt, és nem mögötte, mert azt remélte, hogy onnan jobban irányíthatja a mozgását. Sötét este volt már, de ahogy újra és újra valamelyik kandeláber alá ért, mindig szépen kivehetők voltak ők ketten, a hűmmegető öreg és a rusnya kocsi. Már csak egyetlen lámpa volt hátra, talán három méter hiányzott, hogy a lejtőről az út egyenes részére érjenek, amikor egy jéggöröngyön nagyot zötytyent a kocsi, megzörrent az alumínium fedő, a hulla pedig gondolt egyet, és az öreg fenekébe dugta a pucér lábát. Tímár erre felbódult, mint a Titanic ködkürtje, és fenekében a merev lábbal óvatosan megvadult, vigyázva megbokrosodott. Előbb nekilódult, aztán mégis inkább rafinált koreográfiájú táncba kezdett, égnek fordította borostás arcát, tekergette a nyakát, melléig kapdosta fel a térdét, úgy szaladt, legszívesebben pánikszerűen elmenekült volna, de a kocsit nem merte sorsára hagyni a lejtőn, nem merte elengedni, így aztán csak ficáncolt seggében a halott lábával, így robogott végig a hullaházig hátralévő százméteres úton.

Ahogy a kis fogat elparádézott előttünk, majd befordult a kazánházi szénmázsáló mögött a hullaház felé, mi ijedten bámultunk egymásra, aztán mind a hárman visítani kezdtünk, mert az öreg Tímár üvöltése másként kibírhatatlan volt. És akkor körben, a növérszállás épületén meg a szolgálati lakásoknál szépen kialudtak a fények, sorban elsötétültek az ablakok. Csak fönt, a behavazott nagy park fölött, a két kórházi kastély ablaksorai világítottak továbbra is, mert ott akkor sem kellett elsötétíteni, ha a kórházban légvédelmi próbariadó volt.

Az apu is jó sok történetet tudott az öreg Tímárról. Például, hogy miként szorult be a hullával a liftbe, mert a villanyszerelők elvágtak valami kábelt.

Apu szégyellte magát, hogy nevet, de mi úgy kacagtunk, hogy a könnyünk is kicsordult, legurultunk a szőnyegre, így hát ő sem tudta visszatartani a nevetést, amikor elmesélte nekünk, hogy az öreg, abban a minutumban, amikor elment az áram, elkezdett vonyítani, mint egy autóriasztó, és végigszirénázta azt a három órát, amíg kiszabadult, igaz, egy óra múltán gyöngült a hangja, a harmadik órában pedig olyan volt, mint egy lemerült akkumulátorú riasztó, csak szaggatottan nyifogott, és amikor a szerelők készen voltak a kábel megfoltozásával, és a kórtermi meg a laboratóriumi készülékek már újra áram alatt voltak, akkor elmentek megkeresni a riasztót, hogy újratöltsék az akkuját, és kérdezték az aput, hogy milyen típus, hogy saját telepről ilyen sokáig bírja, és amikor az apu elmondta az igazságot, akkor nem hitték el, hogy ez a hang emberből jön elő. És amikor az apu odakísérte őket az elakadt lifthez, amiből a kimerült nyifogás-nyafogás hallatszott, és ahol a folyosón fehér köpenyes ápolónők térdepeltek a lift vasajtaja előtt a kövön, és megnyugtató szavakat kiabáltak lefelé az aknába az öreg Tímárnak, hát azok a szerelők akkor már tényleg azt képzeltek, hogy jól kitervelt tévés tréfa áldozatai, és amikor felhozták a liftet az aknából, és kinyitották a nehéz vasajtaját, és kirozott a nagy liftszekrényből egy hörgő gnóm, egy rém, egy hóféhér üstökű, borzas, nyomorék törpe, mert – ahogy az apu szégyenkezve és nevetve mesélte, mi pedig gurultunk a röhögéstől, ahogy ő irulva-pirulva, rötyögve mesélte – az alatt a három óra alatt az öreg teljesen megöszült, és ahogy kirobbant a liftből, ahogy félig megtébolyulva előrontott, és a munkások meglátták, hogy úgy rángatózik a feje, mintha rugó lenne a nyakában, és menekülés közben érdekesen, féloldalasan szökell, merthogy nyomorék az egyik lába, akkor a munkások egyszerűen összerogytak a röhögéstől, egymás vállára borulva mutogattak a szerencsétlen után, és mi is, a Fruzi meg az Orsi meg én is ott gurultunk az apu körül a szőnyegen, de akkor már ő is pukkadózott, miközben tudta, hogy nem lenne szabad, mert disznó dolog azon nevetni, hogy öreg Tímár három óra alatt megöszült a liftben, és a maradék esze is majdnem elhagyta, és az egyik szerelő négykézláb bemászott a liftbe, és csak amikor röhögve megmarkolta a hulla jeges lábát, akkor fagyott belé a szusz, csak akkor hitte el, hogy ez nem tréfa, nem kandi kamera, hanem a halál.

Apu elmesélte azt is, hogy az öreg Tímár mindig úgy írta alá a hivatalos iratokat, munkaszerződést, kifizetést, hogy Szabó Éva. Amikor egyszer apu megkérdezte, hogy hogyan is van ez, akkor eldadogta, hogy a szemétegetőből kihalászott egyszer egy iskolai füzetet, s annak a címkéjéről tanult meg nevet

írni. És az apu nem világosította fel, hanem azután is elfogadta hivatalos aláírásnak azt, hogy Szabó Éva. Mert az apu valósággal szerelmes volt az öreg Tímárba. Azt mondta, felüdíti. Hogy kevés nálánál becsületesebb, jobb szándékú és dolgozabb embert ismer a városban. Ráadásul kevesen tudják úgy élvezni az élet aprónak mondott örömeit, mint ő.

Apu úgy gondolta, hogy nincs nyomorultabb dolog, mint az év háromezred napján keservesen robotolni azért az ötven nap Korfuért vagy Balatonért, amikor még az idő is kiszámítható lesz, amikor a garantáltan remek idő is benne foglaltatik az árban, így hát bizonyosan nem éri meg a megtérítés az embert, nem lesz vihar, nem potyog az égből jégeső. Apu nem is volt kapható semmi nyári szórakozásra. Semmit sem szeretett igazán, amihez belépőjegyet, bérletet kellett váltani.

Sokáig azt hittem, a kérőmben, a szerelmemben ezt az aput találtam meg. Aki azt szerette igazán, amit az élet, föld, ég, természet magától ad. A viharokat, a villámlást, az ézengést, a nagy barlangokat és sziklákat. Szeretett mezítlábas szandálban patak- és folyómedrekben kutyagolni, erdőkben caplatni órákat. Szeretett hatalmas, kidőlt fatörzseken egyensúlyozni, szerette a hangyabolyokat, bogarakat bámulni, elnézni apró, napsütött pocsolyák nyüzsgő parányéletét. Szerette a füveket, tarka gyomokat, ismerte is őket. Szeretett néptelen hegyi tavakban, vízre lógó falombok alatt úszkálni.

És nagyon szeretett az öreg Tímárral borozgatni.

Mert az apu majdnem minden emberben megtalálta azt a valamit, amihez az az egyetlen ember ért a világon a legjobban. Úgy vélte, hogy mindenki tud valamit, amit senki olyan jól nem tud. Hogy mindenkinek adatott valami, ami csakis az övé. Valami készség, ami miatt a többi embernek tisztelnie kellene.

– Az a baj – kesergett néha –, hogy sok embernek egy élet sem elég rá, hogy megtalálja magában, mi az a nagy és kivételes tudás, ami csakis az övé. Figyeld meg, az emberek többsége ugyanazon szekér után fut. Azt mutatták neki a tévében, azt sulykolják nap nap után, ő meg lohol, hogy utolérje, pedig az a szekér nem is az övé.

Apu, aki amúgy nem különösebben volt ivós ember, azt vallotta, hogy öreg Tímárral mennyei gyönyörűség bort kortyolgatni. Mert ahogy nagyí nyence volt a szivarnak, apu a vörösboroknak volt nagy szakértője. Valahol – soha nem mondta, hol –, még fiatal korában megtanulta, hogyan kell kortyolgatni a különböző vörösborokat, elővárzásolni minden csepp ízüket, rejtett zamatukat. Megtanulta azt is, hogy Hegyaljától Bordeaux-ig, a Rajna-vidéktől a Küküllő mentéig a kellő ízlelgetés, vizslatás, lotyogtatás

és szolgatás után a legkitűnőbb borászok és a legkitűnőbb vendéglősök is ugyanolyan módon minősítik a vörösborokat.

„Hmmm... Kitűnő. Mintha egy kis csombor és kapor is volna az alján. Sőt! A legmélyén egy késhegynyi szódabikarbóna.”

„Döbbenet! A rothadt narancs. Fenséges! És középtájt az a kis keserű mandula.”

„Tajtékosra izzadt ló. Olyan a zamata, mint a csatakosra hajszolt lónak!”

És mindez nem sértés, hanem a hódolat, az elismerés őszinte kifejezése. És persze a kreativitás próbája. Hogy a poharával lassan körözgető, a nedűt lehunytt szemmel, ájtatosan kortyoló, hörpölő, harapó, nyammogó ember miféle asszociációkra képes. Mennyire találóan ragadja meg a bor illat- és zamatállományát. Milyen mélyre képes ásni a saját lelkében. És ha az apunak nagyon elege lett a kórházából, ha minden kollégájával, minden beosztottjával kezdett volna pokróc lenni, ha belebolondult volna már a szlovák nyelvű kérdőívek és költségvetések körmölésébe, akkor megkereste az öreg Tímárt, és délután elballagtak szépen a kocsmába, egy kis idegnyugtató borozgatásra.

Leggyakrabban a régi „Pásztorház”-ba tértek be, amit az ezerhatszáz évesekben még Hirtenhausnak neveztek, és az egykori Nadabula utcában állt, ahol hajdanán csupa-csupa földszintes házacskák sorakoztak, mindegyik csak egy-egy méterrel előrébb, mint a másik, így azok a régi kontyos házacskák, az egykori paszománykészítők és mézeskalácsosok házai fűrészfogszerűen sorjáztek egymás mellett, és ez az utca volt a mi kisvárosunk utolsó érintetlen régi utcája, ezért aztán abban az utcában nem lakott egyetlen szlovák család sem, azt az utcát csupa öreg néni keze meg öreg bácsika lakta, olyanok, akik még a Magyar Királyságban születtek. Ez az utca már akkor sem volt meg, amikor én egészen kicsi kislány voltam, mert lerombolták, úgy bontották le, hogy a közepkori fűrészfogas utcácskának egyetlen háza maradt meg, és az utca helyén tízemeletes betonpanel házakat emeltek, amikbe aztán sok-sok szlovák családot telepítettek, messze fentről, északról, ahol tényleg csak szlovákok élnek, és az egyetlen épület, ami megmaradt, a „Pásztorház” volt, a városkánk legrégebbi kocsma, ahová az apu olyan szívesen elballagott néha az öreg Tímárral.

Nem ittak sokat, minden fajtából egy-két, legfeljebb három decit, viszont gyakorta végigkóstolták az éppeni vörösbor kínálatot.

Ilyenkor mutatkozott meg az öreg Tímár különös tehetsége, felszínre bukkott az a képessége, amivel megáldotta a Jóisten. Az apu állítása szerint olyan tehetséggel ízlelgette a vörösborokat, mint senki más. Mint maga Dionüszosz. Már a második pohár után csillogni kezdett a szeme, megszünt

a dadogása, és ami a legszebb, olyan érzékletesen, önmagát nem ismételve, olyan született eleganciával és biztonsággal, lenyűgöző választékossággal és fantáziával, a szabad asszociáció játszi és könnyed röptével minősítette a bort, mintha Windsorban, Malagában, netán valamelyik híres-neves Teleki-vagy Bánffy-kastély szalonjában tett volna szert gyakorlatra.

– Lehullott, zúzott, illatos k-körte. Olyan ez a bor. Mézízű, rózsaillatú, leveses körte. Sz-szinte hallom, ahogy d-döngicsélnek fölötte a darazsak.

Ilyeneket mondott. Meg, hogy:

– H-háromnapos t-tehénszar. Jó száraz. Tavaszi tehénlepény. A temetővel átellenben, az erdőalji réten. Frissen kaszált, harmatos f-fűben. A harmattól, attól ilyen pezsgő, buborékos az aromája.

– Vasárnapi mise a templomban. A f-ferences atyáknál. Tavasszal, eső után.

– Igen-igen – igyekezett az apu is. – Igen-igen. Gyertyafüst, tömjén, friss virágok.

– Á, dehogy! Hova gondol, doktor úr? K-k-koncentráljon. Ázott kabátok, molyirtó, naftalin, tavalyi levendula. Az asszonyosságok nedves nyúlszőr kalapjai.

Apu meg az öreg Tímár bevették magukat a súlyos boltozatok alatti legeldugottabb sarokba, behúzódtak valamelyik ablakmélyedésbe, és nem hagyták a zsvajtól zavartatni magukat, lehunyt szemmel, áhítatos, boldog pofával gubbasztottak a füstös kocsmá sarkában, „tehénszart”, „lócitromot”, „rothadt salátát”, „halfejet” vagy „naftalinszagú, ázott nyúlszőr kalapokat” szagolgatva és kóstolgatva, és nemigen rúgtak be, mert ráérősen iddogáltak, ahogyan azt kell, áhítatosan, alázattal, a talpuktól a fejük búbjáig ellazulva, lezárt szemmel, testestül-lelkestül átadva magukat a pillanat varázsának.

– Valósággal szárnyal – áradozott az apu. – Mintha valami festői, sőt zenei ihletettséggű, jóságos dzsinn szabadulna a szűk palackból. Úgy menekül a gyarló, hibás test szorításából a lelke.

Ahogy telt-múlt az idő, s a kóstolás rejtjelmeinek egyre nagyobb mélységeibe merültek alá, öreg Tímár az aromák és illatok arabeskjeinek átélésében odáig jutott, hogy ízlelésében és szaglásában végül az összes érzékterület, a látás és hallás, a tapintás minden érzete is szervesen forrt össze.

– J-j-jézusom! D-doki! M-m-megvan – riadt egyszer az apura. – Annamária! Úgy hívták, h-hogy Annamária! Negyven éve nem jut eszembe a neve. Az első asszony az életemben. Ott van b-benne! Ebben a borban! M-még a r-rózsaszínű, vastag télibugyogóját is l-látom.

Gyakran előfordult, hogy a szeánszaik másnapján az apu beszámolt nekünk az öreg Tímár legszebb képzettársításairól, egyiket-másikat talán

le is jegyezte. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy engem vagy a nagyit különösebben megindítottak volna ezek a beszámolók. Apu viszont el volt ragadtatva az öreg Tímártól. Mert az apu mindig nagyon-nagyon elkeseredett és feldühödött, ha valamiben nem talált semmi hasznosat, semmi szépet, jót vagy legalább szeretnivalót. Így aztán ámulattal és tisztelettel, de elsősorban is mérhetetlen élvezettel leste az öreg Tímárban megnyilvánuló isteni és emberi fantázia hihetetlen csodáját.

– Lám-lám, itt ez az ember – mondogatta, ha olykor csöppet mámorosan érkezett haza. – Lehet, hogy kicsit félénk. Lehet, hogy biceg, hogy púpos és dadog. Hogy írástudatlan. A lelke mégis Bacchusé! Hát ezért vagyok én dualista!

